

(Ne)kulturni mačak u vreći

U trenutačnoj inačici jasenovačkoga popisa žrtava čak 23.000 njih kojih nije bilo u ručno preuzetome popisu 2014. godine

Prezime:	Ime:	Ime oca:	Roden/a:	Općina rođenja:	Mjesto rođenja:	Narodnost:
ABADIĆ	DŽEMAL	HAMDUA	1913*	SARAJEVO	SARAJEVO	MUŠLIMAN
ABAZOVIĆ	MITAR	MILOŠ	1912	ISTOČNO SARAJEVO / (SOKOLAC)	VUKOSAVLJEVIĆ SRBIN	
ABAZOVIĆ	VASO	SIMO	1884	HAN PJEŠAK	KRAM	SRBIN
ABDAGIĆ	NAZIF	MEHMED	1914	CAZIN	SLATINA	MUŠLIMAN
ABDIĆEVIC	ESAD	ABID	1909	PLJEVLJA	PLJEVLJA	MUŠLIMAN
ABDIĆEVIC	HUSEIN	-	1908	DISTRIKT BRČKO	BREZOVO POLJE	MUŠLIMAN

Piše: NIKOLA BANIĆ

Mrežni jasenovački popis pun je nepravilnosti i pogrešaka kao što je pokazano u prethodnim člancima. Budući da je broj objavljenih primjera osoba koje se na tome popisu ne bi trebale nalaziti dosad dosegao priličnu veličinu, određeni dijelovi popisa već su lagano ušli u domet prikladnih statističkih metoda tako da se uz dovoljnu pouzdanost na temelju manjih uzoraka može pokazati da nešto s njima nije u redu. No prije nego što se u nekom od sljedećih članaka dublje

krene u tu tematiku, u ovome će članku također uz manju primjenu statistike na nešto opširniji način još jednom kao neka vrsta uvoda biti naglašeno to da je mrežni jasenovački popis sve do druge polovice 2015. godine bio tehnički neispravan a da, kako se čini, nitko od nadležnih nije reagirao na tu nepravilnost. Dodatno, pokazat će se da se tada uočene nepravilnosti ne mogu objasniti samo tehničkim kvarom. Kako je dr. Stjepan Razum kod sličnoga upozravljivanja efektivno bio lažno optužen za promicanje fašizma(?!), u ovome će se članku pokušati rabiti više pojedinosti i argumenata koje je nešto teže pobiti.

Čas se pojavljuju, čas nestaju

Gospodin Josip Kljaković Šantić je 2011., 2012., 2013. i 2014. godine ručno preuzeo sve stranice mrežnoga jasenovačkog popisa i te inačice mogu poslužiti kao dobar materijal za uvid u prethodnu tehničku neispravnost mrežnoga jasenovačkog popisa kao i promjenu pojedinih zapisa o osobama u tome razdoblju pri čemu su u središtu ovoga članka ipak samo tehničke neispravnosti. Te je popise u različitim oblicima moguće preuzeti i na stranici <http://fly.srkfer.hr/~nbanic/popis/>. Da bi se zain-

terisiranim čitateljima donekle olakšalo samostalno provjeravanje informacija, kao uvod u cijeli problem vjerojatno je jednostavnije ograničiti se samo na prvu stranicu popisa dostupnu na stranici <http://www.jusp-jasenovac.hr/Default.aspx?sid=7618>. Njezinih deset arhiviranih prethodnih inačica do prije četiri godine moguće je vidjeti na stranici http://web.archive.org/web/*http://www.jusp-jasenovac.hr/Default.aspx?sid=7618.

Iako bi pojedina inačica prve stranice trebala biti ista ili prilično slična svojim prethodnim inačicama, kod ovih deset arhiviranih inačica to nije slučaj. Naime, ako se pogleda broj osoba koje se nalaze na prvoj inačici prve stranice, ali ne i na njezinu drugoj inačici arhiviranoj nekoliko mjeseci kasnije, zatim broj osoba koje se nalaze na drugoj, ali ne i na trećoj još kasnije arhiviranoj inačici te tako redom sve do broja osoba koje se nalaze na devetoj, ali ne i na desetoj inačici prve stranice, dobiva se ovaj niz brojeva: 13, 9, 11, 28, 23, 21, 23, 10 i 20. Budući da se na pojedinoj stranici popisa navode podaci za 40 osoba, to znači da je samo polovica predzadnje inačice prve stranice jednaka njezinoj zadnjoj i trenutačnoj inačici. Netko bi brzoplet mogao odmah zaključiti da se radi o intenzivnim promjenama popisa tijekom vremena, ali postoje barem dvije naznake da se radi o nečemu složenijem. Prva naznaka je to da je, iako je očito kako neke osobe nestaju s prve stranice, zanimljivo da ne nestaju trajno, nego malo nestanu, malo se pojave. Primjerice, na prvoj inačici prve stranice moguće je pročitati podatke o Binku Abinunu rođenome nepoznate godine od oca nepoznata imena u Sarajevu. U drugoj inačici on nestaje i javlja se tek u šestoj i sedmoj inačici da bi od onda opet bio odsutan. U trenutačnoj inačici mrežnoga jasenovačkog popisa on se nalazi na drugoj stranici. Druga naznaka je to da se na prve tri i na zadnjih sedam inačica prve stranice nalazi isti broj osoba s istim prezimenima. Preciznije, na prve tri inačice postoji po jedna osoba prezimena Abadić, Abazović, Abdagić i Abigam, po dvije osobe prezimena Abdićević i Abdulaj, pet osoba prezimena Abeles te dvadeset i sedam osoba prezimena Abinum. Na preostalih sedam inačica razlika je ta što je dodana jedna nova osoba prezimena Abazović, pri čemu se broj osoba pre-

Ako je više od četiri godine popis bio tehnički neispravan, a to se nije zapazilo ili se barem nije reagiralo, to znači da se trošio novac na održavanje neispravnoga sustava. Budući da je Spomen-područje Jasenovac financirano od strane Ministarstva kulture, onda je to Ministarstvo plaćalo mačka u vreći

zimena Abinum smanjio na dvadeset i šest. Glavna razlika unutar osoba s istim prezimenima na pojedinim stranicama njihov je poredak. Ako se pogleda poredak osoba prezimena Abeles na prvoj inačici prve stranice, on je ovakav: Anka, Ella, Albert, Marko i Gideon. Na trećoj inačici prve stranice taj je poredak ovakav: Marko, Anka, Ella, Gideon i Albert. Na ostalim inačicama su neki drugi poretni. Ukratko: u cijelome popisu imena osoba istoga prezimena nisu bila poredana po abecedi, već su kod pojedinih dohvata stranice bila naizgled slučajno poredana. Zbog toga je očito da je u vrijeme prije lipnja 2015. godine sustav bio tehnički neispravan. Iz opisa problema odmah se može vidjeti da je moguće da nakon spremanja pojedinačnih stranica popisa neke osobe nestanu, a neke se pojave više puta. Naime, ako se osobe istoga prezimena provlače na nekoliko stranica, moguće je da se zbog slučajnoga poretku imena tih osoba neka od njih pojavi kod dohvata više stranica, a neka zato bude izbjegнута. Je li samo time moguće objasniti zašto su se u lipnju 2015. godine odjednom pojavile nove osobe? Slijedi opis postupka kojim se to može provjeriti. U trenutačnoj i tehnički ispravnoj inačici mrežnoga jasenovačkog popisa on se nalazi na drugoj stranici. Druga naznaka je to da se na prve tri i na zadnjih sedam inačica prve stranice nalazi isti broj osoba s istim prezimenima. Preciznije, na prve tri inačice postoji po jedna osoba prezimena Abadić, Abazović, Abdagić i Abigam, po dvije osobe prezimena Abdićević i Abdulaj, pet osoba prezimena Abeles te dvadeset i sedam osoba prezimena Abinum. Na preostalih sedam inačica razlika je ta što je dodana jedna nova osoba prezimena Abazović, pri čemu se broj osoba pre-

Simulacija

Kad bi se sustav sortiranja namjestio tako da se kad god treba prikazati osobe određenoga prezimena uvijek prikaže iste te se uz to pazi i na to da se uvijek od njih prvo prikaže one koje u trenutačnoj inačici imaju najviše višestrukih ponavljanja kako bi se što je više moguće smanjio sveukupni broj prikazanih jedinstvenih zapisa, maksimalna razlika broja onih u trenutnoj inačici i broja onih u tako namještenom sustavu bila bi 34.978. Pri tome je, primjerice, 2.925 osoba prezimena Nikolić u ekstremnom slučaju moguće prikazati kao samo 26 jedinstvenih zapisa, za 1.966 osoba prezimena Jovanović taj broj iznosi 28, a za 1.625 osoba nepoznata prezimena moguće je broj prikazanih jedinstvenih zapisa svesti samo na jedan. Razlog mogućnosti takva smanjivanja je što se na

pojedinim stranicama popisa prikazuju podatci za 40 osoba pa je, primjerice, za osobe istoga prezimena moguće uvijek koristiti istih 40 osoba. Dodatno, ako za osobe istoga prezimena postoji više osoba koje su jednake u svim podatcima iako se uvijek prikažu te osobe, za njih je broj jedinstvenih zapisa uvijek jedan budući da su svi isti. To znači da je u određenim slučajevima moguće postići i razliku od 22.908, no budući da je spomenuta maksimalna razlika ostvariva samo uz izrazito namještene i u praksi gotovo nevjerojatne uvjete, pitanje je kolika je vjerojatnost tog događaja ako se isključi bilo kakvo namještanje i namjerno skrivanje podataka u obliku slučajnoga poredavanja osoba.

Da bi se dobila procjena te vjerojatnosti, za potrebe ovoga članka izvršena je Monte Carlo simulacija sustava s opisanim tehničkim kvarom i zapisima za osobe iz trenutačne inačice mrežnoga jasenovačkog popisa. Simuliralo se dohvaćanje pojedinačnih stranica pri čemu su sve osobe istoga prezimena koje se barem jednom pojavljuje na stranici koja se trenutačno simulirano dohvaća nasumično ispremiješane da bi se simulirale viđene promjene opisane na primjeru različitih inačica prve stranice. Ovdje treba naglasiti da se u stvarnim sustavima nešto takvo rjeđe događa te da su promjene poretku kod nedefiniranoga načina sortiranja značajno manje, ako uopće i postoje, osim u slučaju intenzivnijega uređivanja zapisa u bazi podataka između dvaju dohvata. Zato se opisanim mješanjem na neki način možda i previše pomaže prepostavci o odsustvu promjena podataka i namještanja prikaza popisa. Nakon dohvata svih stranica na ovakav način, izračunana je razlika između broja jedinstvenih zapisa u trenutačnoj inačici mrežnoga jasenovačkog popisa te broja jedinstvenih zapisa u simulirano preuzetoj inačici popisa. Ovaj je postupak ponovljen veliki broj puta i na priloženoj se slici može vidjeti razdoblja dobivenih razlika za pojedine ishode

simulacija spremanja popisa. Na temelju histograma, na slici je vidljivo da je vjerojatnost za razliku od 22.908 jedinstvena zapisa praktički zanemariva. O toj će maloj vjerojatnosti tehnički upućenijim čitateljima dovoljno reći podatak da se prikazana razdioba

može modelirati normalnom, a očekivanje je nekoliko stotina standardnih devijacija udaljeno od broja 22.908. Kako onda objasniti takvu veliku opazu razliku?

Postoji više mogućih odgovora na ovo pitanje. Prvi je da se slučajnim zaista i uz postojanje samo opisanoga kvara dogodila ovakva razlika, međutim nakon provedene analize teško je dovoljno naglasiti kako je tako nešto gotovo nevjerojatno. Drugi od mogućih odgovora je da nasumično miješanje osoba istoga prezimena prije dohvaćanja ne predstavlja dobar model viđenoga tehničkog kvara sustava. U tome slučaju sustav je najvjerojatnije imao još neki dodatan kvar koji je na temelju viđenih promjena teže opaziti, ali to onda svakako otvara pitanje zašto ga nitko od nadležnih nije primijetio, a ako i jest, zašto problem nije riješen sve dok na njega nije upozorio dr. Stjepan Razum. Treći odgovor je da su se namjerno radile određene manipulacije s popisom bilo tako da su se intenzivno mijenjali podaci postojećih osoba ili da su se micali i dodavale različite osobe. Najvjerojatniji su očito drugi ili treći odgovor ili možda neka njihova kombinacija. Naravno, postoji i mogućnost da je prilikom opisane simulacije došlo do pogreške. Ako je nekoga od čitatelja zanimalo više pojedinosti vezanih za ovdje opisanu simulaciju, može se javiti na adresu elektroničke pošte *jasenovacki*.

Na dobranamjerna upozorenja upravi Spomen-područja Jasenovac na očite pogreške u popisu, odgovara se etiketiranjem i optužbama za fašizam

popis@gmail.com te u poruci zatražiti izvorni kod simulacije i nešto detaljniji opis. Naime, ovdje korištena razlika drukčija je vrste od sličnih spominjanih u nekim prethodnim člancima.

Tragikomično: u popisu žrtava i osobe rođene 1814. godine, ili čak 1969.

Nakon postavljanja određenih pitanja i davanja mogućih odgovora na njih, možda je prikladno dodati i nekoliko komentara i razmišljanja. Ako je preko četiri godine popis bio tehnički neispravan, a to se nije zapazilo ili se barem nije reagiralo, to znači da se trošio novac na održavanje neispravnog sustava. Budući da je Spomen-područje Jasenovac financirano od strane Ministarstva kulture, to znači da se može reći da je Ministarstvo kulture na neki način plaćalo mačku u vreći. Nadalje, čak i da je popis tehnički bio ispravan, ne treba više ni spominjati da činjenično nije ispravan jer se na njemu nalazi preko stotinu osoba za koje se odmah može jasno pokazati da tamo ne bi trebale biti. Štoviše, budući da u Spomen-području postoji instalacija s ispisanim imenima mnogih od potencijalnih žrtava, znači li to da je i spomenuta instalacija ispunjena pogreškama i nestinama? Kolika je novčana cijena tih pogrešaka? Naravno, ljudski je grijesiti i svatko grijesi na ovaj ili onaj način, ali koliko smisla ima ustrajavati u pogreškama? Primjerice, u jednome od prvih članaka na ovu temu jasno su napisane neke od nevjerojatnih godina rođenja navodnih žrtava i do trenutka pisanja ovog članka te pogreške nisu ispravljene. Zar netko zaista očekuje kako poda-

tak da je navodna žrtva jasenovačkog logora Stanko Krivokuća rođen 1814. godine izgleda uvjerljivo? Možda je podatak da je Mirko Jovanović rođen 1822. godine uvjerljiviji? Je li ipak nešto lakše vjerovati da su Kata Marić i Gavro Sebestien rođeni 1824. godine? Ili možda da je Agata Bogdan rođena 1827. godine? Čak da se u ovo i povjeruje, kako protumačiti da je Herman Switzer rođen 1969., Panto Đurić 1975., a Rosa Mirić 3968. godine?

Je li prikladno da ministarstvo plaća za održavanje takvih pogrešaka koje iz nekoga razloga usprkos prethodnim spominjanjima još uvijek nisu uklonjene? Da su neke druge ovdje spomenute pogreške ispravljene, viđeno je dnevnim praćenjem promjene stanja popisa. Zašto onda nisu ispravljene i ove daleko jednostavnije pogreške? Dodatno, budući da je slučajno ili namjerno popis bio tehnički neispravan, znači li to da je ministarstvo neposredno možda finansiralo aktivno ometanje potencijalnih istraživanja popisa? Naime, da je popis ostao i dalje u tehnički neispravnom stanju, mnogi od spomenutih pogrešnih zapisa na njemu objavljenih u prethodnim člancima ne bi bili objavljeni. Kad bi Hrvatska još uvijek bila pod nominalnom komunističkom upravom, ovo bi čak imalo i smisla jer su se komunistički režimi često otvoreno borili protiv znanosti koja bi se kosila službenoj politici, ali zar i danas ima smisla da Ministarstvo kulture financira takvu vrstu nekulturne i pogrešaka? Je li zaista smislenje pokušaje upozoravanja na pogreške jednostavno proglašavati fašizmom? Ako jest, znači li to da su i ovdje korištene mrežne stranice za arhiviranje također jedan primjer fašizma?

Netko bi mogao reći da je lako kritizirati i da to može svatko te da je mnogo bolje uočene probleme pokušati riješiti. Autor ovoga članka odgovorno tvrdi da je ravnateljici Spomen-područja Jasenovac u zadnjih nekoliko mjeseci poslano više pisama elektroničke pošte s iskrenim prijedlogom suradnje u pomoći otklanjanja nekih očitih pogrešaka u popisu, ali iz nepoznatoga razloga ni na jedno nije dobiven odgovor. Međutim, u slučaju eventualnoga odgovora, ova opcija i dalje ostaje otvorena.

Što se tiče ne baš najboljega stanja stranice koja se očito može već na jed-

Prva stranica jasenovačkoga popisa žrtava imala je u zadnje četiri godine 10 inačica. Samo je polovica predzadnje inačice prve stranice jednaka njezinoj zadnjoj i trenutačnoj inačici. Zanimljivo je da neke osobe nestaju s prve stranice, ali ne trajno, nego malo nestanu, malo se pojave

nostavne načine značajno poboljšati, netko bi mogao reći kako takve stvari imaju svoju cijenu. Zato umjesto daljnje kritike vrijedi ponuditi i jednostavno rješenje. Nekoliko minuta hoda od Ministarstva kulture bez potrebe za prelaskom prometnijih cesta nalazi se Fakultet elektrotehnike i računarstva s velikim broj kvalitetnih studenata koji bi u odnosu na trenutačno stanje stranica mrežnog jasenovačkog popisa bili sposobni napraviti čuda, bilo u privatnome djelovanju ili kao dio fakultetskih obvezaza. Možda je jedno od mogućih rješenja neka vrsta studentskoga sudjelovanja na obostranu korist. Zar ne bi bilo bolje osigurati odgovarajuću enkripciju? Ili učiniti popis dostupan i u obliku prikladnijem za istraživanja? Nije li suradnja različitih struka ono što bi trebalo pomoći napretku Hrvatske na bilo kojem području?

Jasenovački popis – povijest promašaja

U slučaju da i u budućnosti ne će postojati želja ili moć za ispravljanjem postojećih pogrešaka, već na ustrajanju u njima, ne bi li se novac koji se troši za navodno održavanje mogao utrošiti na neki kvalitetniji način umjesto na financiranje namjernih pogrešaka? Na stranici <http://www.jusp-jasenovac.hr/Default.aspx?sid=5024> piše da je Spomen-područje Jasenovac osnovano i „da (...) na istini o jasenovačkim logorima i njegovim stradalnicima obrazuje mlade poštivanju različitosti među ljudima.“

Što se tiče poštivanja različitosti ljudi, neki od djelatnika ne zaziru od javnoga vrijeđanja ljudi koji ukazuju na njihove pogreške. Ako se uzme u obzir dio o istini o jasenovačkim logorima, kako protumačiti da je glavni izvor podataka „Popis žrtava Drugoga svjetskog rata“

Sa sličnim više ili manje ozbiljnim i neozbiljnim prijedlozima moglo bi se ići unedogled. Ono što je ipak jasno i bez navođenja daljnjih primjera je to da mrežni jasenovački popis ima bogatu povijest promašaja, sadašnjost još uviđek postojećih pogrešaka i sigurnu budućnost otkrivanja novih.

